

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Обґрунтовано необхідність проведення аудиту майна підприємства. Визначено існуючі особливості аудиту майна підприємства та наведено характеристики його основних елементів на підставі проведеного теоретичного дослідження.

Аннотация. Обоснована необходимость проведения аудита имущества предприятия. Определены существующие особенности аудита имущества предприятия и приведена характеристика его основных элементов на основании проведенного теоретического исследования.

Annotation. The need for an audit of company property has been justified. The features of the enterprise's assets audit and the characteristics of its key elements have been identified based on the theoretical research.

Ключові слова: аудит, аудит майна, фінансова стійкість, нестабільність.

Для здійснення успішної виробничої фінансово-господарської діяльності кожне підприємство чи організація має у своєму розпорядженні необхідні власні господарські засоби та майно. Управління підприємством у сьогоденні становить складні процеси, що здійснюються в умовах постійної змінності суспільного виробництва, збільшення альтернатив господарської діяльності. В умовах ринкових відносин підприємство несе відповідальність за результат своєї діяльності. Успішна діяльність набагато в чому визначається ефективним функціонуванням системи управління майном, яка повинна бути спрямована на його збереження й ефективне раціональне використання.

Тому актуальною темою сучасності постає питання визначення особливостей аудиту майна підприємства.

Проблеми проведення аудиту підприємств вивчаються багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями зокрема: Бланком І. А., Кравченко Л. І., Донцовою Л. В., Никифоровою Н. А., Ж. Рішаром, Терещенком О. А. та ін.

Недостатній ступінь розроблення теоретико-методологічних підходів щодо особливостей проведення аудиту майна підприємства, відсутність системного підходу до вибору аудиторських процедур для їх проведення свідчать про об'єктивну необхідність подальшого дослідження зазначеної наукової проблеми. Саме цим зумовлене обрання теми статті та її актуальність [1, с. 56].

Метою даної статті є визначення особливостей проведення аудиту майна підприємства.

У результаті проведеного дослідження визначено, що важливою проблемою, з якою доводиться часто стикатися у процесі санації, реорганізації чи ліквідації підприємств, полягає в оцінюванні вартості їх майна. Потреба в цьому постає в таких основних випадках:

у разі банкрутства та ліквідації підприємства, коли оцінювання має на меті визначити вартість ліквідаційної маси;

під час реорганізації підприємства — аби визначити базу для складання передавального чи розподільного балансу, а також встановити пропорції обміну корпоративних прав;

у разі продажу підприємства як цілісного майнового комплексу — визначити реальну ціну продажу майна;

у разі застави майна та копи потрібно визначити кредитоспроможність (мета оцінки — визначити реальну вартість кредитного забезпечення);

у процесі санаційного аудиту з метою визначення санаційної спроможності — щоб розрахувати ефективність санації;

під час приватизації майна державних підприємств для визначення початкової ціни продажу об'єкта приватизації.

Оцінювання вартості майна підприємства належить до найскладніших фінансових проблем. З метою вироблення уніфікованих підходів до методології та порядку проведення оцінювання в 1981 році був створений Міжнародний комітет зі стандартів оцінки вартості майна. Ним було розроблено ряд стандартів та правил оцінювання (МСО 1: Ринкова вартість як база оцінки; МСО 2: Бази оцінки, відмінні від ринкової вартості; МСО 3: Оцінка з метою фінансової звітності і суміжної документації; МСО 4: Оцінка забезпечення позики, застави і боргових зобов'язань; Правило № 1. Концепція оцінки діючого підприємства; Правило № 2. Врахування токсичних і шкідливих речовин при оцінці; Правило № 3. Оцінка основних засобів, машин та устаткування; Правило № 4. Оцінка бізнесу) [2].

Згідно з вітчизняним законодавством, оцінюючи майно підприємства, слід керуватися Методикою оцінювання вартості майна під час приватизації. Встановлено, що для майна, яке продається на аукціоні, оцінна вартість є початковою. Для оцінювання уповноважені на це органи (власники майна, арбітражний керуючий, Фонд державного майна) мають право залучати на підставі договору експертів з оцінювання майна. Відповідно, розрізняють два способи оцінювання: масове та експертне [3, с. 90–91].

Залежно від об'єкта розрізняють такі види експертного оцінювання майна:

експертне оцінювання цілісних майнових комплексів підприємств;

експертне оцінювання акцій (часток, паїв) у статутних фондах господарських товариств;

експертне оцінювання нематеріальних активів;

експертне оцінювання рухомого майна;

експертне оцінювання нерухомості [4, с. 55].

Необхідно зазначити, що у вітчизняній науково-практичній літературі поняттю «санаційний аудит» досі

аудитом, здійснюваним на підприємствах, що перебувають у фінансовій кризі. З прийняттям Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», яким передбачена можливість досудової санації, а також санації підприємства і укладання мирової угоди під час провадження справи про банкрутство, питання проведення саме санаційного аудиту підприємств набуває надзвичайної актуальності. Адже рішення санаторів, кредиторів, арбітражного суду щодо застосування процедури санації чи мирової угоди істотно залежить від висновків санаційного аудиту досліджуваного підприємства.

Зазначеним законом передбачено, зокрема, що для з'ясування фінансового стану боржника суддя на підготовчому засіданні суду чи під час розгляду справи про банкрутство може призначити експертизу фінансового стану та наявного в підприємства плану санації. Окрім цього, якщо боржник звернеться до суду із заявою про порушення справи про своє банкрутство, на підготовчому засіданні з'ясовуються ознаки його неплатоспроможності. Арбітражний суд в ухвалі щодо порушення справи про банкрутство може зобов'язати боржника подати аудиторський висновок або провести аудит. Якщо в боржника немає для цього коштів, арбітражний суд може призначити аудит за рахунок кредитора лише за згодою останнього. У такому разі йдеться, з одного боку, про аудит з метою встановити наявність підстав для порушення справи про банкрутство, а з іншого — про санаційний аудит, що має визначити доцільність санації підприємства [5, с. 78].

Санаційний аудит є окремим напрямом діяльності аудиторських фірм. Він має свої особливості як щодо методів, так і щодо об'єктів та цілей проведення. Характерним для санаційного аудиту є те, що він проводиться на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі. Головна його мета – оцінити санаційну спроможність підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції.

Необхідність проведення санаційного аудиту зумовлена тим, що користувачам потрібна інформація про фінансовий стан суб'єкта господарювання та реальність санаційної концепції.

Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути: нинішні та потенційні власники корпоративних прав підприємства (якщо приймається рішення про збільшення статутного капіталу);

андеррайтери (якщо вирішується питання про викуп ними корпоративних прав нової емісії);

позикодавець, наприклад банківський консорціум (якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту);

саме підприємство (якщо воно виходить із пропозиції про укладання мирової угоди та проведення санації під час провадження справи про банкрутство);

потенційний санатор (якщо вирішується питання про санацію підприємства реорганізацією);

державні органи (якщо вирішується питання про надання підприємству державної санаційної підтримки) [6, с.

33].

Санаційний аудит проводять зовнішні аудитори в тісній співпраці з внутрішніми службами підприємства, особливо з відділом контролінгу. Особи, які здійснюють санаційний аудит, мають бути не лише висококваліфікованими економістами, а й розумітися на галузевих особливостях діяльності того чи іншого підприємства. У правовому та економічному плані аудитор має бути повністю незалежним як від підприємства, котре він перевіряє, так і від замовника аудиторського висновку (кредиторів та інвесторів).

Загалом санаційний аудит складається з таких етапів:

- 1) ідентифікація даних;
- 2) експертиза;
- 3) висновки;
- 4) вироблення рекомендацій.

Ідентифікація даних — це збір інформації, на підставі якої можна судити про справжнє становище підприємства. Під експертизою розуміється всебічний аналітичний процес, спрямований на здобуття об'єктивних висновків про поточний і перспективний стан об'єкта аудиту. Дані експертизи, наявні докази та їх комплексний аналіз створюють підґрунтя для висновків про санаційну спроможність підприємства та рекомендацій щодо вдосконалення санаційної концепції [7].

Розробка санаційної концепції не є безпосереднім завданням санаційного аудиту. Як уже зазначалося, готують санаційну концепцію або внутрішні аналітичні служби підприємства, або сторонні особи: консалтингові фірми, професійні керуючі санацією та інші, хоча іноді аудитори беруть активну участь у розробці плану санації.

Слід зауважити, що санаційний аудит не слід ототожнювати з причинно-наслідковим аналізом фінансового стану підприємства, який здійснюється під час розробки плану санації і є складовою частиною класичної моделі санації. Незважаючи на те, що в обох випадках використовуються одні й ті самі методи аналізу, а також схожість цілей, між причинно-наслідковим аналізом та санаційним аудитом існує принципова різниця: у першому випадку йдеться про складову процесу розробки плану санації, у другому — про перевірку достовірності та реальності наведених у плані санації даних [8, с. 12].

Таким чином, на думку автора, особливості аудиту майна підприємства полягають у його оцінці, правовому забезпеченні та супроводженні, а також інформаційному та методичному наповненні діючих методик оцінки. В подальшому автором вбачається розробити послідовність аудиту майна підприємства.

Наук. керівн. Кожушко О. В.

Література: 1. Бланк И. А. Стратегия управления финансами : учеб. пособ. / И. А. Бланк. – К. : МП «ИТЕМ», 2006. 2. Положення про реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1996 року № 1403 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua. 3. Кравченко Л. И. Анализ финансового состояния предприятия : учеб. пособ. / Л. И. Кравченко. – Мн. : ПКФ «Эжаунт», 2004. 4. Донцова Л. В. Анализ бухгалтерской отчетности : учеб. пособ. / Л. В. Донцова, Н. А. Никифорова. – М. : ДИС, 2008. 5. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования : учеб. пособ. / Ж. Ришар. – Мн. : Вышэйшая школа, 2007. 6. Терещенко О. А. Экономико-правовые аспекты санации предприятий / О. А. Терещенко // Экономика предприятия. – 1999. – № 1 – С. 12. 7. Бодюк А. В. Методологічні й нормативно-правові аспекти аудиту підприємницької діяльності : монографія. / А. В. Бодюк. – К. : Кондор, – 2005. – 356 с. 8. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту : монографія / В. С. Рудницький. – К. : Економічна думка, 1998. – 192 с.